

Maderspach Livius bányamérnök tevékenysége Borsod megyében

DR. LŐRINCZ ÁRPÁD

Élt a tizenkilencedik század második felében, valamint a huszadik század elején egy földtudományokkal foglalkozó szakember, *Maderspach Livius*, aki aktív tevékenységének nagy részét elsősorban az akkori *Felső-Magyarországon*, a gömöri régióban fejtette ki. Kitűnően képzett bányász, kohász és geológus szakemberről van szó, aki egyebek mellett¹ elvégezte a *Selmeci Bányászati Akadémiát* is. A történelmi *Magyarország* déli részén, a *Bánságban*² született, de legnagyobb szakmai sikereit nem a szülőföldjén, hanem az akkori *Felső-Magyarországon* érte el. Azonban jelentős a *Borsod megyében* kifejtett tevékenysége is. Földtani kutatásokat folytatott új érc- és kőszénlelőhelyek után, de irányított bányavállalatokat és vasművet is. Ezen kívül rengeteget publikált különböző szaklapokban, és írt egy maradandó értékű monográfiát. Több tanulmányát még korunk szakemberei is felhasználják kutatásaik során.

¹ Tanult *Grazban*, *Bécsben* és *Karlsruhében* is.

² *Bánság*: földrajzi és történelmi terület a *Kárpát-medence* délkeleti részén. A *Bánság* ma három államhoz tartozik: nagyobbik területe, a *Kelet-Bánság Románia* része; a kisebb *Nyugat-Bánság* a szerbiai *Vajdaságban* helyezkedik el, illetve egy csekély hányada *Magyarországon*, *Csongrád megye* déli részén található. A *Bánság* (németül, románul, szerbhórvátul: *Banat*) természetes földrajzi határai délen a *Duna*, nyugaton a *Tisza*, északon a *Maros*, keleten pedig a *Ruszka-havas*, valamint a *Temes* és a *Cserna* folyók völgye a *Déli-Kárpátok* lábainál. <https://www.mercuriustour.ro/bansag/>

Maderspach Livius 1840-ben született a bánági *Ruszkabányán*³, egy régi, elsősorban bányászattal és kohászattal foglalkozó családban. Az édesapja ekkor egy sikeres vasgyár igazgatója volt.

A *Maderspach család* eredetileg *Tirolból* származik. A *Bán-ságba* a 18. században települtek be, mert ott a hosszú török hódoltság alatt a lakosság száma erősen megcsappant. Ezért a pozsareváci béke⁴ aláírása után az uralkodó igyekezett a területet idegenből (köztük osztrák és német területről) benépesíteni. A betelepítés egyik célja éppen a területen korábban virágzó bánya- és kohóipar újjáélesztése volt. Az új németajkú betelepülők között találjuk *Livius* dédapját, *Georgot* is, aki később elismert bányász szakemberként működött a *Bán-ságban*. Követte őt a szakmában a fia, majd az utána következő leszármazottak is, a folyamat *Liviusig* nem szakadt meg.

A család gyorsan beilleszkedett új hazájába, és aktív szerepet vállalt a régió bányászatában. *Georg* fia, *Leonhard*, aki 1717-ben, háromévesen kerül *Magyarországra*, már fiatal korában a bánági bányaműveknél dolgozik, jól fizető állásban. Két fia volt, *József* (*Joseph*) és *János* (*Johann*). A kisebb fia, *Johann*, aki elsőként használta a *Maderspach* nevet, egész életében a bányahatóság alkalmazásában állt *Oravicán*⁵. *Jánosnak*, aki elvégezte a *Selmeci Bányászati Akadémiát*, három fia született: *Károly*, *Ferenc* és *Lajos*. A legidősebb, *Károly* lett később *Livius* édesapja.

Maderspach Károly 1791-ben látta meg a napvilágot. Egész életében bányászattal és kohászattal foglalkozott. Már 17 évesen bányában dolgozott, de később elvégezte a *Selmeci Akadémiát* is. Először – apjához hasonlóan – a bányahatóságnál helyezkedett el, majd a négy *Hofmann* testvérrel közösen megalapították *Ruszkabányán* a *Hofmann testvérek és Maderspach Károly Ruszkabányai*

³ Ma *Rusca Montană* (Románia).

⁴ A pozsareváci béke a *Habsburg Birodalom*, a *Velencei Köztársaság* és az *Oszmán Birodalom* között 1718. július 21-én, *Pozsarevácon* megkötött békeszerződés, mely lezárta a *Habsburg–török és a velencei–török háborút*. A béke aláírásának következtében a történelmi *Magyar Királyság* területén megszűnt a török uralom.

⁵ Ma *Oravița* (Románia).

Bányatársulatot. Az öt tulajdonos a munkahelyi feladatokat felosztotta egymás között: *Maderspach Károly* a vaskohászati és gépészeti teendőket kapta. Ő vezette a kohóműveket, az öntödéket és a ruszlicai gyárat. Feleségül vette *Buchwald Franciskát*, és ebből a házasságból 5 gyermek született, közöttük harmadikként *Livius Károly* 1849-ben tragikus körülmények között elhunyt: a szabadságharcban betöltött aktív szerepük miatt 1849. augusztus 23-án *Haynau* nyilvánosan megvesszőztette a feleségét, és emiatt önkézzel vetett véget az életének.

Livius hű maradt a családi hagyományokhoz. Bányászcsaládból származott, éppen ezért egyáltalán nem meglepő, hogy ő is ezt a pályát választotta. Középfokú tanulmányainak befejezése után⁶ bányászatot, földtant és kohászatot tanult *Karlsruhéban*, majd *Selmecbányán*.

Bányamérnöki diplomájának megszerzése után rövid ideig a családja tulajdonát képező vasgyárban helyezkedett el *Haczasel-Vaspatakon*. A vasgyár megszűnése után, 1866-ban *Maderspach Livius* életében jelentős változás állt be: búcsút intett szülőföldjének, a *Bánságnak*, és rövid budapesti kitérő után családjával együtt *Felső-Magyarországon, Gömör megyében* telepedett le⁷.

Mint olyan bányász, aki a szakmájáért rajongott, nagyon jó döntést hozott. A gömöri régió ebben az időben, a 19. század utolsó harmadában az akkori *Magyarország* egyik legjelentősebb – bár már a hanyatlás jeleit mutató – bányászati és kohászati régiója volt, főleg ami a vasipart és a vasgyártást illeti⁸.

⁶ *Bécsben* és *Grazban* végezte a középiskolát.

⁷ Ekkor már nős volt, 1864-ben kötött házasságot fülek-kelecsényi *Karcszag Karolinával*. A házasságukból 5 gyermek született: *Sándor, Ferenc, Ilona, Livius, Viktor, Dénes*.

⁸ *Gömör* nyersanyag-készletei összetársadalmi szempontból is figyelemre méltóak voltak. Az 1899. évben például 204.690,9 tonna nyersvasat állítottak elő az itt kitermelt ércekből, ami a magyarországi vasgyártás 45,3%-át tette ki. Joggal nevezték tehát *Gömört* a „*vas és acél megyéjé*”-nek. (BATTÁ, István. A gömöri bányászat múltjából. = *Az Érc és Ásványbányászati Múzeum Közleményei III*. Rudabánya, 2006, 13-42. old.)

Gömörben érte el legnagyobb szakmai sikereit, de részt vett néhány eredményes vállalkozásban a *Szepességben*, *Zólyomban*, valamint a szomszédos *Borsodban* is.

Bár nem a *Borsodban* végzett tevékenysége volt a legjelentősebb *Maderspach Liviusnak*, de itt is beírta nevét a régió iparának a történetébe. Ebben a *Gömörrel* szomszédos megyében is többkevesebb sikerrel munkálkodott.

Elsőként *Diósgyőrben* vállalt szerepet. A kincstári tulajdonban lévő *Diósgyőri-Hámori Vasmű* elavult berendezései, rossz gyártási profilja és kedvezőtlen elhelyezkedése⁹ miatt 1867 után már nem volt tovább fejleszhető. Ezért a kiegyezés után megalakult magyar kormánynak a vasmű végleges megszüntetéséről vagy áttelepítéséről kellett döntenie. A pénzügyminiszter (akinek a hatáskörébe tartozott a bányászat és a kohászat) megbízta *Gränzenstein Gusztáv* miniszteri osztályfőnököt és *Péch Antal*¹⁰ pénzügyminiszteri titkárt, hogy készítsenek tervet a diósgyőri vaskohászat jövőjével kapcsolatban. *Péch Antal* átfogó javaslatot, készített egy új vasgyár felépítésére. A terv magában foglalta a vasműhöz tartozó bányák részletes felmérését is, mely szerint az üzem vasércel való ellátásához a kincstár rendelkezésére állnak vasbányák *Rozsnyó* mellett *Rudnán*, *Nadabulán* és *Csucsomban* 195.945 négyzetkilométer terjedelemben, közvetlenül a vasút mellett, valamint a *Ru-*

⁹ A vasgyár a szűk hámori völgyben helyezkedett el.

¹⁰ *Péch Antal* (1822–1895) bányamérnök, szakíró, az *MTA* levelező tagja. A selmecebányai *Bányászati Akadémián* tanult. 1842-ben kincstári szolgálatba lépett a selmecebányai zúzóműveknél. Ezután dolgozott *Csehországban*, majd a *Rajna-vidéken*. 1863-ban visszatért *Magyarországra*. 1867-ben állami szolgálatba lépett, és mint pénzügyminisztériumi titkár, majd osztálytanácsos a kincstári vas- és bányaművek fejlesztésén munkálkodott. Nevéhez fűződik a diósgyőri vasgyár építése, a zsilvölgyi kincstári szénbányászat kezdeményezése és avajdahunyadi vasgyár terveinek első kidolgozása. 1873-tól nyugalomba vonulásáig (1889) a selmecebányai bányakerület igazgatója. A 19. század második felének egyik legkiválóbb bányászati szakembere. Jelentős érdemei vannak a magyar bányászati szaknyelv megteremtésében, a bányatérképezés terén és a bányászattörténet művelésében. (*Magyar életrajzi lexikon 1000-1990*, internetes kiadás.)

dabányán és *Telekesen* lévő vasérctelep. Az ezekből kitermelt vasérből jó minőségű vasúti síneket lehet majd gyártani. Ha a vasútvonal kiépül *Rozsnyó* és *Rudabánya* felé, akkor kis költséggel lehet majd a diósgyőri vasolvasztóhoz szállítani az említett bányákból a jó minőségű vasércet. E terv alapján *Lónyay* pénzügyminiszter¹¹ rendeletére megkezdődött *Diósgyőrben* egy új vasmű építése, amely évente 200.000 bécsi mázsa¹² vasúti sín gyártására lesz képes.

A minisztérium a tervezéshez és az építkezéshez kijelölte a felelős személyeket is. Az új vasműhöz tartozó vasércbányák vezetésével *Maderspach Liviust* bízta meg. A szénbányászat a vállalaton belül önálló maradt *Ivacskovics Mátyás* bányagazgató irányításával¹³.

Hogy *Maderspach Livius* mikor foglalta el a tisztséget, egyáltalán elfoglalta-e ténylegesen, és meddig maradt a funkcióban, egyelőre nem sikerült kideríteni. Ha valóban betöltötte ezt a pozíciót, akkor valószínűleg *Miskolcon* volt a székhelye, és innen irányította a diósgyőri vasmű vasércbányáit. Egy biztos, hogy néhány év múlva, 1871-ben már *Berzétén* volt bányagondnok.

A 19. század hetvenes éveiben *Maderspach Livius Rudabánya* környékén végzett tudományos célú vizsgálatokat. Ekkoriban gróf *Andrássy Manó*¹⁴ is felfigyelt erre a hatalmas, de jórészt kiakná-

¹¹ *Lónyay Menyhért*, gróf (1822-1884) politikus. A *Szemere-kormány* pénzügyi államtitkára. A szabadságharc után emigrációban élt, ahonnan 1850-ben tért haza. 1867 és 1870 között pénzügyminiszter az *Andrássy-kormányban*. Később közös pénzügyminiszter, majd miniszterelnök és honvédelmi miniszter. 1861-től az *MTA* alelnöke, 1871-től elnöke. (*Magyar életrajzi lexikon 1000-1990*, internetes kiadás.)

¹² 11.200 tonna.

¹³ KISZELY, Gyula: *A Diósgyőri Magyar Állami Vas- és Acélgyár (MÁVAG) története 1867-1945*. Miskolc, 1997, 23. old.

¹⁴ *Andrássy Manó*, gróf (1821–1891) vasgyáros, ipari úttörő, utazó, az *MTA* levelező tagja. 1848-ban *Torna vármegye*, 1867–81-ben *Gömör vármegye* főispánja volt. Részt vett az 1848–49-i forradalom- és szabadságharcban, majd ennek bukása után külföldre menekült, és beutazta *Kínát*, *Indiát*. Azon kevés számú arisztokrata közé tartozott, aki az ipar fejlesztésével gyakorlatilag is foglalkozott. Korszerűsítette *Sajó*

zatlan vasérc-előfordulásra, és ő is feltárásokat végeztetett a területen. Hogy a két kutatás kapcsolatban volt-e egymással, egyelőre nem bizonyítható, de amint *Hadobás Sándor*¹⁵ írja:

„Feltehető, hogy Andrássy kapcsolatban állt Maderspachhál (hiszen szegről-végről „földik” voltak), igénybe vette a szakértelmét, és talán kutatási megbízásokat is adott számára. (Az egyik korabeli életrajza megjegyzi, hogy gyakran kérték fel „magánúton” ásványtelepek vizsgálatára, ami feltételezésünket erősíti.)”¹⁶

Maderspach Livius kutatásai eredményei alapján a rudabányai vasérctelep földtani felépítését a bécsi *Oesterreichische Zeitschrift für Berg- und Hüttenwesen* című szaklapban ismertette 1876-ban. A tanulmány összefoglalása magyar nyelven megtalálható a *Rudabánya ércbányászata* című könyvben¹⁷. Részletesen ismerteti a Rudabánya környékén található 15 állami tulajdonú bányatelket, melyek szerinte komoly figyelmet érdemelnek.

Maderspach komoly szerepet játszott a borsodi szénbányászat elindításában is, főképp *Felsőnyárad*, *Kurittyán* és *Szuhakálló* környékén. A szénbányászatban eszközölt vállalkozásáról a *Földtani Közlöny* egyik számában megjelent, *Mattyasovszky Jakab*¹⁸ által

menti vasműveinek vasércbányászatát és kohását. Kezdeményezésére alakult meg 1868-ban a *Salgótarjáni Vasfinomító Társulat*, amely 1881-ben egyesült a *Rimamurány-völgyi Vasmű Rt.*-vel. Magyarország akkori legnagyobb nehézipari vállalatának, a *Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt.*-nek igazgatósági tagja volt. 1881-től a rozsnói kerület szabadelvű párti országgyűlési képviselője. (*Magyar életrajzi lexikon 1000-1990*, internetes kiadás.)

¹⁵ A *Rudabányai Érc- és Ásványbányászati Múzeum* volt igazgatója, a *Bányásattörténeti Közlemények* felelős szerkesztője.

¹⁶ HADOBÁS, Sándor: Gróf Andrássy Manó szerepe a rudabányai nagyüzemi vasércbányászat megindításában. = *Történet – Muzeológia. Miskolc*, 2010. Herman Ottó Múzeum, 175-186. old.

¹⁷ PANTÓ, E. – PODÁNYI T. – PANTÓ G. – MOSER K. (szerk.): *Rudabánya ércbányászata*. Budapest, 1957. OMBKE, 102-103. old.

¹⁸ *Mattyasovszky Jakab, mátyásfalvi* (1854-1944) ismert bányamérnök és geológus, felesége, *Zsolnay Teréz* révén a híres porcelángyáros család tagja.

írt értekezés tudósít¹⁹, mely szerint *Maderspach Nyárád*²⁰ mellett birtokolt és üzemeltetett egy szénbányát.

„*Nyárádon Maderspach Livius bányatulajdonos által nagyon észszerűen mivelletik egy szállító-tárna s egy kutató akna. A következő adatokat nagyobb részét a kutató-lajstromból szerezhettem. A nyárádi tárna egyenesen DK felé (h. 15) 151 méternyire van hajtva. Itten egy 18 mtrnyi vetődés is észlelhető h. 12 (dél) felé. A szénfejtés a pillérfejtési mód szerint történik, s ácsolatot nem szükséges.*”

Ezután a tárnanyílastól körülbelül 50 méterre, délnyugatra fekvő 28,1 méter mély kutatóakna leírása következik. A tanulmány részét képezi egy térkép is a bánya helyének pontos megjelölésével.

Egy másik forrás, amelynek a szerzője *Rónaföldi Zoltán*, egyenesen a felsőnyárádi szénbányászat 1880. évi megindítását kapcsolja össze *Maderspach Livius* személyével²¹. 1881-ben – az említett írás szerint – a felsőnyárádi szénbányászatot a *Pető István és Társai* cég végezte (*Pető István, Maderspach Livius, Reichmann, Grossmann, Schwartz, Szikorszky Károly*), mégpedig a „*Gábor Stollen*” bányában és a „*Kurittyaner Stollen*” bányában²². A jelzett forrás azt írja továbbá (135. old.), hogy *Maderspach Livius* 1883-ban *Szuhakállón*²³ is birtokolt egy szénbányát, amely kutatótárból és egy kis függőleges aknából állt. Később azonban nem folyt termelés a bányában.

¹⁹ MATTYASOVSKY Jakab: A sajomelléki széntelegek, kiváló tekintettel a báró Radvánszky-féle kazai uradalom területén feltárt széntelegekre. = *Földtani Közöny*, 1882. V.-VI. füzet, 85-91. old.

²⁰ Ma *Felsőnyárád*, község B.-A.-Z. Megyében.

²¹ RÓNAFÖLDI, Zoltán: Kronológia, A borsodi és ózdvidéki szénbányászat fontosabb évszámai eseményei. 2012, 100. old. (Elektronikus dokumentum.)

²² U. o.

²³ *Szuhakálló*, község B.-A.-Z. Megyében.

Mindkét *Maderspach-bányáról* olvashatunk a borsodi szénbányászat 200 éves évfordulója alkalmából 1986-ban megjelent könyvben is.²⁴

Azonban *Maderspach* nem minden borsodi tevékenysége volt sikeres. A kevésbé szerencsések közé tartozott például a *Baradla-barlang*²⁵ új bejáratának a megtervezése. (Bár *Aggtelek* hajdan *Gömör megyében* feküdt, de ma *Borsod-Abauj-Zemplén Megyében* található, ezért itt említjük az esetet.)

Általánosan ismert tény, hogy a *Baradla barlang Vörös-tói* bejárata *Münnich Kálmán*²⁶ iglói (korábban dobsinai) bányamérnök érdeme. Az már kevésbé ismert, hogy először *Maderspach Livius* kérték fel a barlang új bejáratának megtervezésére és kivitelezésé-

²⁴ *200 éves a borsodi szénbányászat 1786-1986*. Miskolc, 1986.

²⁵ A *Baradla-Domica barlangrendszer* magyarországi részének évszázadok óta látogatott cseppkőbarlangja.

²⁶ Münnich Kálmán, dr. (jánosvölgyi), (1854–1934). Apja jánosvölgyi *Münnich Adolf* bányaigazgató, anyja *Soltz Berta*. Elemi és középiskolai tanulmányait az iglói evangélikus elemi iskolában, majd gimnáziumában (a 4. osztályt *Miskolcon*) végezte. 1870-1873 között elvégezte a selmecbányai *Bányászati Akadémiát*, 1874-ben ugyanitt a vegyészeti tanszék tanársegédje. 1875-ben a szászországi *Freibergbe* ment a bányászati akadémiára, ahol vas- és fémkohászatot tanult. 1876 tavaszán államvizsgázott *Selmecbányán*. Még ebben az évben a dobsinai kobaltbányák igazgatójává választották. A későbbi években a szepesi és gömöri bányák nagy részének igazgatásával bízták meg, majd később a korompai vasgyár bányaigazgatója volt 1895-ig. Időközben saját vállalkozásokat kezdett kőszénbányák nyitásával, majd társbérlet lett a szomolnoki kovand-bányánál, valamint a jászói vaskohó-bérletnél, majd igazgatósági tagnak választották meg a régi korompai vasgyárnál. 1895-ben az egyik alapítója és igazgatósági tagja a *Hernád-völgyi Magyar Vasipar Rt.*-nek. Számos társaság, egyesület elnöke, iparvállalatok igazgatósági tagja volt. A bányászat terén elért sikerei jutalmául 1902-ben magyar királyi bányatanácsosi címet kapott. 1877-ben nősült, feleségül vette *Nadler Biancát*. – *A Magyar Hegy- és Sportmászó Szövetség* honlapja. – <http://mhk.szofi.net/csarnok/m/munnichk.htm>.

re. A *Magyarországi Kárpát Egyesület*²⁷, melynek gondozásában állt akkor a barlang, 1885-ben hozzá fordult, hogy vállalja el az új kijárat elkészítésének bányamérnöki munkálatait. Ezt bizonyítja egy rövid hír is a „*Vasárnapi Újságban*,”²⁸ mely a hetilap 1885. évi 22. számában (május 31.) jelent meg.

A megrendelők meg is kérték a pénzügyminiszter jóváhagyását *Maderspach* megbízásához. Hogy mégis miért *Münnich* végezte el a tervezési feladatokat, nehéz megmondani. Lehetek anyagi, szakmai vagy egyéb okai is a döntésnek. *Münnich* még abban az említett évben kimérte az új bejárat helyét. A munkálatokat azonban csak 1889-ben kezdték meg, melyekben *Münnich Kálmánnak* egy dobsinai bányamérnök, *Benedicty Kálmán* volt a segítője. Az áttörésre (a felszínről mélyített alagút és a barlang találkozására) 1890. március 15-én került sor. A mai napig *Münnich-átjárónak* nevezik ezt a helyet²⁹.

Egyébként *Maderspach Livius* korábban kétszer tett látogatást a *Baradlában*: először 1873. augusztus 6-án a feleségével és rokonaival, majd 1877. július 24-én a családjával tekintette meg az aggteleki barlangot.³⁰

Volt *Maderspach Liviusnak* a borsodi régióban még egy, a bányászathoz nem kötődő jelentős aktivitása, mégpedig az *Első Borsod-miskolci Spódium és Csontlisztgyár* megalapítása. Ez a cég ismert vállalkozásai közül az egyetlen, mely nem bányászattal vagy kohászattal foglalkozott. A gyár a *spódium*, vagyis a csontliszt előállítására fókuszált. A társaságot *Maderspach Liviuson* kí-

²⁷ A *Magyarországi Kárpát Egyesület* 1873. augusztus 10-én, *Ótátrafűreden* alakult, és az ország első, a világ hetedik turistaklubja volt, mely rövid időn belül országos jelentőségű szervezetté vált.

²⁸ A *Vasárnapi Újság* 1854-1921 között megjelent képes ismeretterjesztő hetilap volt.

²⁹ GAÁL, Eudovít – GRUBER, Péter: *Jaskynný systém Domica-Baradla jaskyňa, ktorá nás spája*. Jósfa, 2014, Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, 380-381. old.

³⁰ HAZSLINSZKY, Tamás: *A Baradla-barlang 19. századi nevezetes látogatói*. Rudabánya, 2004. Érc- és Ásványbányászati Múzeum, 57. old.

vül Wein János³¹ és Karczag József³² alapították. Az üzemről a *Miskolc története IV/1*³³ kötetben a következőket olvashatjuk:

„A XIX. században a cukorgyártásnál a cukor finomítására általánosan használták a spódiumot. Ez a latin szó csontszenet jelent, amelyet megőrölve lisztként adagoltak a cukoroldatba. A nagyszombati cukorgyárat az 1840-es években már cukorfinomítóval és spódium gyártással együtt létesítették. Később a technológia változásával a cukor fehéritéséhez tiszta mészkövet (Ca_2CO_3) használtak. A XIX. század utolsó harmadában, a városban és a környékbeli vágóhidakon levágott állatok csontanyagát nem használták semmire, szemédtombra került. Pedig 1880-ban csak a Miskolcon levágott szarvasmarhák száma 2802 db volt. Ezt a lehetőséget próbálták kiaknázni Maderspach Livius és Társai, amikor 1882-ben megalakították az Első Borsod-Miskolczi Spódium és Csontlisztgyárat. Az üzem 1883-ban már termelt. A gyártás során a nyers állatcsontot kifőzték, megszáritották, megpörkölték, majd liszté őrölték. Az így nyert csontszén adszorbeáló képessége révén megtisztította a cukrot. A vállalat csonttörő, főző, pörköltő berendezésekkel, spódiumégető gépekkel volt felszerelve, s ezek egy részét 24 LE-s gőzgép hajtotta. A nyersanyagot részben a környéken, részint Erdélyből szerezték be. A szükséges alapanyagot készpénzért vásárolták, ez viszont számottevő forgótőkét igényelt, viszont a tulajdonosok nem voltak elég tőkeerősek. Egy 1884. december eleji újsághírben már a gyár közeli megszűnéséről tudósítanak. A gyárat 1885 elején bezárták, s 1885 decemberében a város hajléktalanoknak bérlé az üres épület termeit.”

A vállalkozást nem kísérte szerencse, és alig három év múltán be kellett szüntetni. Pedig a kezdeteknél nagy tervekkel indultak. 1884-ben, amikor a gyárat meglátogatták³⁴ a *Debreceni Kereske-*

³¹ Maderspach Livius sógora, Maderspach Antónia férje.

³² Maderspach Livius sógora, Karczag Karolina testvére.

³³ VERES, László: Ipari középvállalkozások, a gyáripar kezdetei Élelmszer-feldolgozó ipar. = *Miskolc története IV/1. 1848-tól 1918-ig*. Miskolc, 2003, 433-434. old.

³⁴ Személyesen Maderspach Livius, a gyár igazgatója és „éltető-lelke” kalauzolta a látogatókat.

delmi Tanintézet oktatói és diákjai, még nagyon optimista hangvételben írtak a látogatásról³⁵:

„Hogy mennyi csontszemet készít e gyár, arról biztos tudomásom nincs, de az tény, hogy a kész spodium legnagyobb részben Csehországba, a spodium liszt Sziléziába és a spodium dara Württembergbe vitetik. A gyár 1882-ben keletkezett, hazánkban ez a hetedik; még kisebbszerű ugyan, de a gyártulajdonos állítása szerint, minthogy a kezdett nehézségein szerencsésen túlestek, a kereslet szerint e gyári telepet fokozatosan nagyobbítani fogják. – Adja Isten, hogy hazai gyár-iparunk ezen specialitása is minél nagyobb virágzásra emelkedjék. – A jelenlegi munkások száma 50 lélek.”³⁶

1889-ben, miután megvásárolta az épületeket, gróf *Andrássy Manó* még tett egy próbálkozást, hogy újraélessze a spodium-gyárat, de végül erre már nem került sor.

Maderspach Livius a történelmi Magyarország déli részéről *Felső-Magyarországra, Gömörbe* került, élete nagy részét itt töltötte, s alkotott maradandót. Az viszont kevésbé ismert, hogy kisebb jelentőségű, váltakozó sikerű tevékenységet a szomszédos *Borsod* megyében is végzett. Részt vett a helyi szénbányászat elindításában, vasérc után kutatott *Rudabányán*, és *Miskolcon* alapított egy különleges gyárat is. Mindezek szerves részét képezik gazdag életútjának, fontos állomásai sikeres bányamérnöki karrierjének, és a megyei ipartörténet szempontjából is figyelmet érdemelnek.

³⁵ 5 tanár és 30 tanuló vett részt a tanulmányi körúton, melynek során meglátogatták *Miskolc*, *Diósgyőr*, *Rozsnyó*, *Dobsina* és *Losonc* egyes ipari létesítményeit.

³⁶ POPPER N. János: *A Debreczeni Kereskedelmi Tanintézet értesítője az 1883/84-dik tanévről*. Debreczen, 1884, 5-7. old.

Képek

Maderspach Livius grubenben, a selmeci Bányászati Akadémia hallgatóinak viseletében, 1863. (Maderspach Kinga gyűjteménye)

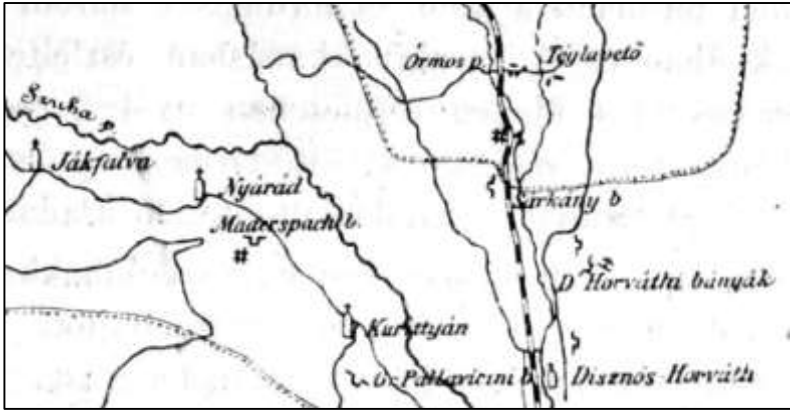
*Maderspach Livius és felesége, Karczag Karolina.
(Maderspach Kinga gyűjteménye)*

*A Gábor-tárna és a Kurittyán-tárna Kurittyán község határában.
(A Harmadik katonai felmérés térképéről. Forrás: internet)*

*Maderspach Livius bányász díszruhában.
(Maderspach Kinga gyűjteménye)*

Maderspach Livius szénbányáinak elhelyezkedése Mattyasovszky Jakab térképén. (Földtani Közlöny, 1882)

A felsőnyárádi szénbányászat emlékműve. (Forrás: Felsőnyárad Község honlapja)